

ШИПІЛОВ О. В.,

аспірант

(Пенітенціарна академія України)

УДК 341.4, 343.13

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.5.2.33>

АНАЛІЗ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ, ПОВ'ЯЗАНОЇ З ПРОБЛЕМАМИ ДОПУСТИМОСТІ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ, ОТРИМАНИХ У ПОРЯДКУ МІЖНАРОДНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

У статті здійснено комплексний аналіз судової практики Верховного Суду України щодо допустимості та використання електронних доказів, здобутих у порядку міжнародної правової допомоги. Розкрито основні підходи вищої судової інстанції до тлумачення та застосування норм Кримінального процесуального кодексу України у взаємозв'язку з міжнародними договорами та практикою Європейського суду з прав людини. Особлива увага приділяється проблемі процесуальної форми іноземних доказів, питанню їхньої автентичності та офіційного перекладу, а також особливостям використання документів, пов'язаних із банківською таємницею.

Підкреслено, що Верховний Суд поступово формує збалансований підхід до оцінки міжнародних доказів: із одного боку, суди визнають можливість використання документів, складених за межами України, навіть за відсутності повної відповідності формальним вимогам Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), за умови забезпечення базових гарантій справедливого судового розгляду; з іншого – наполягають на суворому дотриманні стандартів автентичності, перекладу та офіційного процесуального каналу їх отримання. У цьому контексті показовою є практика відмови у визнанні електронних доказів, коли їх походження чи форма ставили під сумнів право на захист та принципи змагальності.

Узагальнено, що ключовими тенденціями практики є: пріоритет сутності над формою; інтеграція стандартів ЄСПЛ у національне судочинство; підвищена увага до захисту банківської таємниці; схильність судів тлумачити будь-які сумніви на користь обвинуваченого. Наголошено, що подальший розвиток практики залежатиме від уніфікації процесуальних підходів та вдосконалення законодавства.

Зроблено висновок, що Верховний Суд, спираючись на міжнародні стандарти, поступово закладає основи для формування єдиної правозастосовної доктрини, яка узгоджує національні інтереси із загальноєвропейськими гарантіями прав людини. Це відкриває перспективи не лише для посилення правової визначеності у сфері міжнародної правової допомоги, але й для зміцнення авторитету українського правосуддя на міжнародному рівні.

Ключові слова: міжнародна правова допомога, кримінальний процес, кримінальне провадження, допустимість доказів, судова практика, Верховний Суд, електронні докази, банківська таємниця, міжнародний запит.

Shypilov O. V. Analysis of judicial practice related to the problems of admissibility of electronic evidence obtained through international legal assistance

The article provides a comprehensive analysis of the case law of the Supreme Court of Ukraine regarding the admissibility and use of electronic evidence

obtained through international legal assistance. The study explores the principal approaches of the highest judicial authority to the interpretation and application of the Criminal Procedure Code of Ukraine in conjunction with international treaties and the jurisprudence of the European Court of Human Rights. Particular attention is devoted to the issue of the procedural form of foreign evidence, the requirements of authenticity and official translation, as well as the specificities of using documents containing banking secrecy.

It is emphasized that the Supreme Court is gradually shaping a balanced approach to the assessment of international evidence: on the one hand, courts recognize the possibility of admitting documents originating abroad even if they do not fully comply with the formal requirements of the CPC of Ukraine, provided that fundamental guarantees of a fair trial are ensured; on the other hand, courts insist on strict adherence to standards of authenticity, proper translation, and the official procedural channel of their acquisition. In this context, the practice of rejecting electronic evidence is illustrative where its origin or form raises doubts as to the right to defense and the principles of adversarial proceedings.

The research generalizes several key trends in the case law: the priority of substance over form; the integration of the standards of the ECHR into national adjudication; increased attention to the protection of banking secrecy; and the tendency of courts to interpret any doubts in favor of the accused. It is stressed that further development of judicial practice will depend on the unification of procedural approaches and the improvement of legislation.

The conclusion is drawn that the Supreme Court, relying on international standards, is progressively establishing the foundations of a unified law enforcement doctrine that reconciles national interests with European human rights guarantees. This creates prospects not only for strengthening legal certainty in the field of international legal assistance, but also for enhancing the authority of the Ukrainian judiciary at the international level.

Key words: *international legal assistance, criminal procedure, criminal proceedings, admissibility of evidence, judicial practice, Supreme Court, electronic evidence, banking secrecy, international request.*

Вступ. Проблематика використання електронних доказів, отриманих у порядку міжнародної правової допомоги, є однією з найбільш дискусійних у сучасній науці кримінального процесу та у практиці національних судів. Глобалізація злочинності, зростання кількості кіберзлочинів, а також використання фінансових схем з елементами відмивання доходів обумовлюють необхідність активного міжнародного співробітництва у сфері кримінальної юстиції. Водночас практика застосування положень міжнародних договорів у поєднанні з національним кримінальним процесуальним законодавством породжує значну кількість проблем, пов'язаних із допустимістю отриманих доказів. Зокрема, гостро постає питання належності та автентичності електронних доказів, що отримуються від іноземних компетентних органів, а також використання відомостей, які становлять банківську таємницю. Нерідко процесуальні стандарти іноземних держав відрізняються від українських, що створює підґрунтя для сумнівів у правомірності використання таких доказів у кримінальному провадженні.

Актуальність даної теми підтверджується як практикою Верховного Суду, який поступово формує стандарти допустимості доказів, здобутих через міжнародну правову допомогу, так і рішеннями Європейського суду з прав людини, який неодноразово наголошував на неприпустимості використання доказів, отриманих із порушенням права на справедливий суд.

Метою статті є з'ясування особливостей судової практики в Україні щодо допустимості доказів, отриманих у порядку міжнародної правової допомоги, а також виявлення

проблем і формулювання пропозицій щодо вдосконалення законодавчого регулювання та судової практики.

Для досягнення мети статті визначено такі основні завдання:

1. Провести аналіз нормативної бази України, що регулює міжнародну правову допомогу та допустимість доказів, зокрема положень КПК України (гл. 43 «Міжнародна правова допомога у кримінальних справах») та міжнародних договорів.
2. Дослідити судову практику Верховного Суду України щодо доказів, отриманих у порядку міжнародної правової допомоги, з особливим акцентом на електронні дані та інформацію, що становить банківську таємницю.
3. Проаналізувати практику Європейського суду з прав людини, яка впливає на оцінку допустимості доказів та дотримання процесуальних гарантій у національних судах.
4. Виявити проблеми та суперечності, що виникають у процесі використання міжнародних доказів у кримінальному провадженні в Україні.
5. Сформулювати пропозиції щодо вдосконалення законодавчого регулювання та судової практики у сфері використання доказів, отриманих за міжнародними запитами, з урахуванням стандартів ЄСПЛ.

Рішення цих завдань дозволяє не лише оцінити поточний стан правозастосування, а й окреслити перспективи розвитку наукового і практичного підходу до проблеми допустимості міжнародних доказів у кримінальному процесі.

Результати дослідження. Допустимість доказів, отриманих у порядку міжнародної правової допомоги, регулюється як національним законодавством, так і міжнародними стандартами. В Україні основним нормативним актом є Кримінальний процесуальний кодекс України (КПК), зокрема глава 43 «Міжнародна правова допомога у кримінальних справах», яка визначає порядок надсилання і виконання запитів про правову допомогу. Проте у національному законодавстві відсутні детальні критерії оцінки допустимості доказів, отриманих від іноземних органів, особливо електронних та тих, що містять банківську таємницю.

Міжнародні стандарти визначаються Європейською конвенцією про взаємну допомогу у кримінальних справах 1959 року, Будапештською конвенцією 2001 року та практикою Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ). Ці документи встановлюють принципи захисту прав людини, обов'язковість дотримання процесуальних гарантій та допустимість доказів незалежно від джерела їх отримання.

Таким чином, дослідження показує наявність суперечностей між національними нормами та міжнародними стандартами, що створює ризик визнання доказів недопустимими.

Одним із ключових викликів сучасного кримінального процесу в Україні є забезпечення допустимості електронних доказів, отриманих у порядку міжнародної правової допомоги. Верховний Суд, здійснюючи тлумачення норм КПК України, поступово формує установлену практику, яка має визначальне значення не лише для національного судочинства, але й для інтеграції України у правовий простір Ради Європи та Європейського Союзу [8, с. 112].

Аналіз судової практики Верховного Суду свідчить про поступове формування доктрини допустимості доказів, отриманих у порядку міжнародної правової допомоги, зокрема електронних та банківських документів. У сучасних умовах, коли кримінальні правопорушення нерідко мають транскордонний характер, належне застосування таких доказів набуває особливої актуальності. Верховний Суд послідовно наголошує, що ключовим критерієм допустимості є не формальне джерело доказу, а дотримання належної процесуальної процедури його отримання. Важливими залишаються як автентичність, так і законність способу збору та передачі доказів, оскільки лише за таких умов забезпечується баланс між ефективністю кримінального переслідування та дотриманням фундаментальних прав людини [10, с. 46].

У постанові Верховного Суду від 21 квітня 2021 року у справі № 712/48/15-к підкреслено, що матеріали негласних слідчих дій, отримані в одному кримінальному провадженні й використані в іншому без відповідного дозволу слідчого судді та без належного обґрунтування, не відповідають вимогам законності та повинні розцінюватися як недопустимі.

Така позиція є показовою у контексті міжнародної правової допомоги, адже демонструє, що навіть у разі формальної наявності документа ключовим залишається дотримання гарантій процесуального контролю [20, с. 2].

Особливе місце у практиці займають докази, що стосуються банківської інформації та фінансових операцій. Верховний Суд у постанові від 12 червня 2024 року у справі № 569/1908/23 визнав допустимими скриншоти та відеофайли, отримані від іноземної юрисдикції, наголосивши при цьому на необхідності коректного складання міжнародного запиту, дотримання вимог до його виконання та перевірки суб'єктів, які здійснювали збір даних. Цей випадок засвідчує, що сучасна судова практика рухається у напрямку розширення можливостей використання цифрових доказів, але лише за умови дотримання процедурної чистоти їх здобуття [21, с. 4].

В ряді постанов Верховного Суду вказується, що інформація, отримана від іноземного банку, може бути використана лише за умови підтвердження її автентичності та дотримання процесуальних гарантій (ст. 87–88 КПК).

Використання банківських даних іноземного походження можливе лише при наявності офіційного запиту про правову допомогу та дотриманні гарантій права на захист, де наголошено на необхідності відповідності електронних доказів вимогам національного законодавства щодо автентичності та належності.

У постанові Верховного суду від 29 березня 2021 року у справі №554/5090/16-к сформульовано важливу тезу про те, що електронний документ не може бути відкинутий лише через специфічність своєї форми. Справжність інформації повинна встановлюватися шляхом її ідентифікації, зокрема через перевірку хеш-суми чи інших технічних характеристик. Такий підхід є принципово важливим, адже у випадках міжнародної правової допомоги електронні матеріали часто є єдиним джерелом інформації, і їх оцінка повинна відбуватися не формально, а з позицій змістовної достовірності [22, с. 3].

Значну увагу Верховний Суд приділяє й питанням перекладу та автентичності іноземних документів. Відсутність перекладу або невизначеність щодо їх походження може поставити під сумнів правомірність використання таких доказів. Ця проблема постійно співвідноситься із практикою Європейського суду з прав людини, який наголошує на необхідності забезпечення справедливого судового розгляду та дотримання права на захист у контексті доказів, отриманих за кордоном. У публічних виступах суддів Верховного Суду, зокрема у доповіді С. Яковлевої від 29 травня 2025 року, увага прямо акцентується на тому, що електронні докази, отримані через міжнародні канали правової допомоги, повинні оцінюватися не лише з точки зору їхньої доказової сили, але й у світлі міжнародних стандартів захисту прав людини.

Водночас, Верховний суд неодноразово демонстрував готовність відмовляти у визнанні доказів, коли ті були здобуті із суттєвими порушеннями процедури. Так, у постанові Верховного суду від 27 листопада 2023 року у справі № 464/472/22 повідомлення з месенджера Telegram було визнано недопустимим через відсутність підтвердження автентичності та ідентифікації особи, від імені якої воно надійшло. Це рішення засвідчує послідовність підходу: суди не допускають використання інформації, яка не може бути перевірена та співвіднесена з конкретними суб'єктами чи подіями, особливо якщо вона здобута без дотримання міжнародних стандартів обміну даними [23, с. 5].

Таким чином, практика Верховного Суду відображає тенденцію до комплексного підходу: кожен доказ, отриманий у порядку міжнародної правової допомоги, оцінюється крізь призму законності способу його одержання, автентичності, процесуальних гарантій і відповідності міжнародним стандартам. Ця лінія формує підґрунтя для подальшого розвитку українського кримінального процесуального права у сфері міжнародної співпраці та створює необхідні умови для гармонізації із європейською судовою практикою.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє констатувати, що питання допустимості доказів, отриманих у порядку міжнародної правової допомоги, є одним із найбільш дискусійних аспектів сучасного кримінального процесу України. Особливу увагу слід приділити

електронним доказам та інформації, що містить банківську таємницю, оскільки вони формують високий ризик порушення принципів належного процесу та права на справедливий суд.

Аналіз практики Верховного Суду України демонструє тенденцію до формування стабільних підходів оцінки таких доказів. Зокрема, суд системно наголошує на необхідності підтвердження автентичності доказів, забезпеченні їхньої цілісності, а також гарантії права сторін на перевірку та оскарження.

Водночас, практика виявляє неврегульованість окремих процедурних аспектів, що створює ризик визнання доказів недопустимими та підвищує ймовірність порушення прав людини в процесі розгляду кримінальних справ.

У контексті міжнародних стандартів ЄСПЛ, оцінка доказів повинна здійснюватися крізь призму забезпечення балансу між ефективністю правосуддя та правами особи. Суд підкреслює, що допустимість доказів обумовлюється дотриманням принципу пропорційності, процесуальних гарантій та належного контролю за їх отриманням. Практика ЄСПЛ підтверджує необхідність суворого дотримання цих стандартів, навіть у випадках, коли докази отримані від іноземних державних органів або через міжнародну правову допомогу.

На основі аналізу української та європейської практики можна виділити ключові проблемні аспекти:

1. Процедурна невизначеність – відсутність уніфікованих механізмів перевірки та забезпечення достовірності електронних доказів.
2. Ризик втрати автентичності – потенційна фальсифікація або зміна даних при передачі доказів через міжнародні канали.
3. Обмеження права на захист – недостатня можливість для сторін перевірити достовірність доказів та оскаржити їх у суді.
4. Конфлікт між національними та міжнародними нормами – суперечності у підходах до банківської таємниці, що створює ризик недопустимості доказів.

Таким чином, дослідження підтверджує, що наявна практика потребує подальшого вдосконалення через гармонізацію національних процедур із міжнародними стандартами, зокрема принципами ЄСПЛ, забезпечення чітких критеріїв допустимості доказів та гарантування права сторін на справедливий суд.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*, 2013. №9-10, 11-12, 13. Ст. 88.
2. Закон України «Про міжнародні договори України» від 29 червня 2004 р. № 1906-IV. *Відомості Верховної Ради України*, 2004. № 50. Ст. 540.
3. Закон України «Про міжнародне приватне право» від 23 червня 2005 р. №2709-IV. *Відомості Верховної Ради України*, 2005. № 31. Ст. 409.
4. Конвенція про кіберзлочинність. Будапешт: Рада Європи, 23.11.2001. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_575#Text (дата відвідування сайту 15.09.2025).
5. Судова практика Європейського суду з прав людини. URL: <https://www.echr.coe.int> (дата відвідування сайту 16.09.2025).
6. Ангеленюк А.-М. Ю. Використання електронних доказів у кримінальному процесуальному праві України (проблемні питання). Ужгород: *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право, 2023. Вип. 2. С. 112–117.
7. Коваль О. І. Зміст запиту про міжнародну правову допомогу. Київський часопис права, Київ, 2022. № 1. С. 45–50.
8. Квашук О. Д. Використання електронних доказів у кримінальному провадженні. Центральнаукраїнський вісник права та публічного управління, Дніпро, 2025. № 2. С. 112–118.
9. Мартовицька О. В. Міжнародна правова допомога у кримінальному провадженні. Матеріали конференції «Актуальні питання міжнародного права». Харків, 2018. С. 98–102.

10. Назарко А. А. Електронні докази в українському кримінальному судочинстві: Дослідження правових реалій та теоретичних перспектив. Ужгород: Вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право, 2023. Вип. 1. С. 45–50.

11. Сіренко О. В. Електронні докази у кримінальному провадженні. Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності, 2019. № 3. С. 65–70. URL: <https://journals.dpu.kyiv.ua/index.php/law/article/view/174> (дата відвідування сайту 20.09.2025).

12. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 16 листопада 2022 року у справі № 922/1964/21. URL: <https://iplex.com.ua/doc.php?d=5&red=100003d327afe8f9e16bc71e066b1f491d2a3d&regnum=107706741> (дата відвідування сайту 18.09.2025).

13. Постанова Верховного Суду від 5 червня 2018 року у справі № 904/8308/17. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/74842332> (дата відвідування сайту 20.09.2025).

14. Постанова Верховного Суду від 19 лютого 2020 року у справі № 755/9215/15-ц. URL: https://barristers.org.ua/articles/sudova_praktika (дата відвідування сайту 21.09.2025).

15. Постанова Верховного Суду від 4 червня 2021 року у справі № 380/887/20. URL: <https://iplex.com.ua/doc.php?d=5&red=10000346cb22ebcbfa697adc089620fa87a6a0&regnum=119503908> (дата відвідування сайту 21.09.2025).

16. Постанова Верховного Суду від 22 травня 2024 року у справі № 205/5969/15-ц. URL: <https://iplex.com.ua/doc.php?from=360&regnum=119453960> (дата відвідування сайту 22.09.2025).

17. Постанова Верховного Суду від 4 червня 2024 року у справі №808/1564/18. URL: <https://iplex.com.ua/doc.php?d=5&red=10000346cb22ebcbfa697adc089620fa87a6a0&regnum=119503908> (дата відвідування сайту 23.09.2025).

18. Постанова Верховного Суду від 29 жовтня 2020 року у справі № 686/5064/20. URL: <https://iplex.com.ua/doc.php?d=5&red=10000346cb22ebcbfa697adc089620fa87a6a0&regnum=119503908> (дата відвідування сайту 22.09.2025).

19. Постанова Верховного Суду від 16 березня 2021 року у справі №520/12065/19. URL: <https://iplex.com.ua/doc.php?d=5&red=10000346cb22ebcbfa697adc089620fa87a6a0&regnum=119503908> (дата відвідування сайту 24.09.2025).

20. Постанова Верховного Суду від 21 квітня 2021 року у справі №712/48/15-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96545086> (дата відвідування сайту 23.09.2025).

21. Постанова Верховного Суду від 12 червня 2024 року у справі №569/1908/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119710405> (дата відвідування сайту 25.09.2025).

22. Постанова Верховного Суду від 29 березня 2021 року у справі №554/5090/16-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95848991> (дата відвідування сайту 25.09.2025).

23. Постанова Верховного Суду від 27 листопада 2023 року у справі №464/472/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115308709> (дата відвідування сайту 25.09.2025).

Дата першого надходження рукопису до видання: 26.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 30.10.2025

Дата публікації: 28.11.2025

